

Asiantuntijalausunto koskien SATA-komitean kuulemistilaisuutta 16.1.2008

OMAISHOIDON TUEN, KELAN HOITOTUEN JA KOTITALOUSVÄHENNYKSEN YHTEENSOVITTAMINEN JA MUUTA OMAISHOITOA KOSKEVAA

Omaishoitajat ja Läheiset Liitto - ry on omaishoitajien valtakunnallinen vaikuttamis - ja asiantuntijajärjestö (Suomessa n. 280 000 omaishoitajaa). Liitollamme on 66 paikallisyhdistystä, joiden maantieteellinen peittoavuus kattaa koko Suomen.

Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry katsoo, että omaishoidon mahdollistamiseksi ja omaisten houkuttelemiseksi omaishoitotehtävään (joka väestö- ja palvelurakenteen vuoksi on välttämätöntä) tulisi nyt panostaa todella omaishoitajiin, sellaiseksi ryhtyviin ja heidän jaksamiseensa.

Väestön ikääntymisestä johtuva hoidon ja hoivan tarpeen kasvu kohdentuu herkästi omaisiin. Omaishoitajaksi ryhtymisen tulisi kuitenkin saada olla jatkossakin vapaaehtoinen valinta ja mahdollisuus, ei velvoite. Olisi myös hyvä huomioida, että omaishoitotilanteet ovat hyvin moninaisia käsittäen esimerkiksi työikäisiä mielenterveyskuntoutuvien omaishoitajia, erityislasten ja nuorten vanhempia jne.

Mielestämme hoidettavalle myönnettävää Kelan hoitotukea, omaishoitajalle tarkoitettua omaishoidon tukea ja kotitalousvähennystä ei tulisi yhdistää seuraavista syistä:

1. Kelan hoitotuki on tarkoitettu hoidosta ja sen rasittavuudesta aiheutuvien kulujen kompensatioksi, se maksetaan hoidettavalle eikä siitä koidu minkäänlaista palkkiota hoitajalle
2. omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka tukee hoitotilannetta, jossa omaishoitajan osuus hoidon toteuttajana on erittäin merkittävä. Omaishoitajalle identiteetti, status omaishoitajana ja hänelle itselleen maksettava hoitopalkkio ovat a ja o. Omaishoitajalle hoitopalkkio on "omaa tuloa". Perheen kesken ei esim. puolisoiden välillä ole yleensä mahdollista, että toinen puoliso maksaisi toiselle hoidosta, vaan maksajan täytyy olla ulkopuolinen taho (Kela). Omaishoidon tuen hoitopalkkio kerryttää hoitajan eläketurvaa, joka on merkittävää, samoin tukeen liittyvä tapaturmavakuutus. Omaishoidon tukeen liittyvät palvelut auttavat hoitokokonaisuudessa selviytymisessä ja tukevat omaishoitajan tehtävää.
3. Omaishoito on kokonaisuus, jonka arviointi tulisi tapahtua myös kokonaisvaltaisesti, yhtenäisin arviointikriteerein koko maassa. Arvioinnin yhdenmukaisuuden ja omaishoitajien keskinäisen tasa-arvon saavuttamiseksi, hoitopalkkion maksatus tulisi siirtää Kelalle.
4. Vuonna 2004 selvityshenkilö esitti 16 kohtaa omaishoidon kehittämiseksi ja omaishoitajien määrän lisäämiseksi. Selvityksen taustalla oli asioita monipuolisesti tarkastellut asiantuntijaryhmä, selvityksen ehdotukset

tulisi toteuttaa eikä sivuuttaa tehtyjä ehdotuksia ja siten ”pettää” omaishoitajia.

5. Tukien yhdistäminen vähentäisi omaishoitajaksi ryhtymisen halukkuutta.
6. Omaishoidon tuen tulisi olla etuoikeutettua tuloa suhteessa kotitalousvähennykseen. Hoitamisen helpottamiseksi tulisi voida ostaa hoiva, siivous ym. palvelua tuen vähenemättä. Tämä helpottaisi omaishoitajan pääsyä vapaalle.
7. Tukien yhteensovittamisen sijasta tulisi kehittää uusia muotoja, jotta esim. lakisääteiset vapaapäivät pystytään pitämään- esim. mahdollisuutta hankkia lomitusta palvelusetelillä sukulaisilta, työnantajien työsuhde-etuna tarjoamaa hoiva-aikaa tms.

Yhteistyötä työhallinnon ja sosiaalitoimen kesken tulee työn ja omaishoidon yhteensovittamiseksi tehostaa.

Omaishoitotilanteessa olisi tarpeen soveltaa samanlaista akuutin sairastumisen hoitajan poissaolokäytäntöä kuin alle 10 -vuotiaiden lasten hoidossa tai alle 18-vuotiaiden vammaisten tai pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten vanhemmilla. Jos työssäkäyviä omaishoitajia halutaan tukea, olisi työn ja omaishoidon yhteensovittamisen mahdollistamiseen ja kehittämiseen luotava konkreettisia keinoja ja tukimuotoja.

Mahdollisuus enimmillään kolmen vuoden hoitovapaaseen olisi työssäkäyville omaishoitajille tervetullut oikeus. On kuitenkin oletettavaa, että se soveltuu vain melko pienen, taloudellisesti paremmin toimeentulevien omaishoitajien käyttöön.

Jotta sinänsä hyvä tavoite toteutuisi, tulisi ennen vapaan myöntämistä käynnistää yhteistyössä kunnan sosiaaliviranomaisten kanssa ennakkopäätös menettely, jonka mukaan henkilö olisi oikeutettu omaishoidon palkkioon vapauduttuaan työstä. Työntekijällä tulisi siten oikeus lain mukaiseen vapaaseen, jos selvitysten perusteella tehtävä ennakkopäätös olisi myönteinen hoitosopimuksen tekemiseen ja hoitopalkkioon maksamiseen.

SATA-komitean tulisi huomioida myös muut työelämän ja omaishoidon yhteensovittamiseen liittyvät ongelmakysymykset. Työlainsäädäntö tuntee jo nyt monia joustoja, jotka mahdollistavat helpotuksen omaishoitotehtävään (osa-aikaisä, vuorotteluvapaakorvaus jne.) Sosiaaliturvaa uudistettaessa omaishoidon tuki säätää etuoikeutetuksi tuloksi suhteessa työelämän joustoihin liittyviin etuuksiin ja sellaisiin eläkkeisiin, joihin liittyy ansaintaraja.

Helsingissä 16.1.2008

Merja Salanko-Vuorela
toiminnanjohtaja
Omaishoitajat ja Läheiset –Liitto ry